

CAPITOLUL I

• Paris • Locuința din Avenue Hoche • Decor citadin •
Nostalgia naturii • Tatăl meu • În jurul mesei, la Amphion •
Mama • Din splendoarea orientală în ceața britanică •
Prima lecție de engleză • Guvernanta și prestidigitatorul •
Durere de copil

M-am născut la Paris. Încă din copilărie, aceste cuvinte mi-au dăruit o atât de solidă mulțumire, m-au construit în asemenea măsură, am cules din ele tâlcul unei șanse atât de aparte și care avea să-mi conducă întreaga viață, încât aș putea repeta versul lui Verlaine:

Iubirea de patrie este întâia iubire...

Astfel înțeleg să ilustrez unul din adevărurile mele, căci se știe că poetul posedă privilegiul de a fi multiplu, de a-și putea dovedi sincera-i bogăție, de a nu fi închis, zăvorât în nimic. La el, dubla alegere nu înseamnă contradicție, ci prelungire firească a raționamentului, creștere a înțelepciunii. Sentimentele pe care le voi zugrăvi, chiar într-o singură nuanță, nu vor fi deci nici-când absolut simple, oricare ar putea fi claritatea lor aparentă.

M-am născut la Paris, în Bulevardul Latour-Maubourg. Nu păstrez amintirea precisă a locului unde se înălța locuința cu multe geamuri, ca o seră caldă, așa cum mi-a descris-o mama într-o zi, când m-a condus până acolo, și unde mi-am trăit primele luni ale existenței. Memoria mea prinde viață într-o opacă reședință din Avenue Hoche, spațioasă și înaltă, șerpuită de scări cu mochetă de lână roșie, supraîncărcată și înflorată de cârmâziile, verzile, albastrele tonuri fanate ale covoarelor din Orient. Salonul principal al clădirii era îmbrăcat în pluș de culoarea turcoazei, și mobilat cu canapele și scaune aurite, iar

două mari plane își etalau, unul lângă celălalt, deșertul lăcuit al reflexelor lor de palisandru, sub un înalt palmier melancolic. De atunci, amintindu-mi de palmierul copilăriei, plantele verzi de apartament m-au întristat asemenea fiarelor supuse din circuri, sau bieteii mătăhăloase alegându-și provizii de pe tejghelele vreunei piețe pariziene.

Într-o parte a vestibulului, un strălucitor budoar oriental, sclipind, aș putea spune, ca bijuteriile dintr-un bazar, se deschidea spre o galerie unde se înșirau, încadrate în stejar sculptat, portrete de strămoși purtând sceptre și coroane. Strămoși din partea tatei, domnitori peste Dunăre și Carpați, îmblânziți de sângele mai plăpând al mamelor și soțiilor lor grecoalice. Legenda vieții lor, pe care tata mi-o explica, mi-i arăta atotputernici și implacabili. Și totuși, unul dintre ei ținea în mâini o porumbiță. Privindu-i, simțeam că i-am părăsit de veacuri pentru a deveni fetița proaspăt zămislită de l'Avenue Hoche și de o grădină din Savoia. Acel auster drum genealogic, alcătuit din chipuri umbrite de vreme, dădea spre o verandă din lemn roșu, care mi se părea fermecătoare. Flori de mătase împodobeau spațiul dintre nervurile ușoare încrucișate în romb. Un divan cu colțuri rotunjite își umfla pernele din voal turcesc, și largi ferestre contemplau l'Avenue Hoche spre întinderea sa cea mai largă, cea mai pură, cea mai nobilă – așa cum s-ar putea spune despre un fluviu.

Și totuși, acest bogat decor citadin mă dezola prin melancolia lui. Toate însemnau numai îngrămădire strivitoare de pietre pentru inima mea oprimată. Zidurile secretului Tattersall, care adăposteau un misterios târg de cai de rasă, alcătuiau un depărtat vizavi locuinței noastre. Acest Tattersall, peisaj circumspect și pietros al copilăriei mele, astăzi a dispărut. Îi eram recunoscătoare că avea doar o înălțime mediocră, care nu mă priva de priveliștea cerului. În fiecare dimineață, la ceasul în care horodogitul trăsurii lăptarului pătrundea în somnul nostru copilăresc tulburându-l, dintr-o invizibilă biserică tupilată în cenușiul construcțiilor emana poezia dangătului de clopote și mă consola că deja se lumina de ziuă.

Nu mi-a fost dragă eleganta locuință a părinților mei, nu mi-a fost dragă Avenue Hoche, atât de apreciată și onorată de parizieni, victime ale perspectivelor strâmte sau ale bulevardelelor zgomotoase. Acel aspect de mausoleu, de cimitir supraînălțat al orizontului nostru, acel avar oxigen pe care ni-l distribuia nu-mi părea a fi locul de cuviință în care să se dezvolte la trup și la cuget vlăstarii oamenilor. Și totuși în primăvară natura, atât de aspru alungată din orașe, se străduia să ne dea o privire, o caldă strângere de mână, o îmbărbătare. Platanii robuști din cartierul l'Etoile înveseleau prin mugurii lor cenușiul căii încă din aprilie, se împlineau în iunie, și apoi lăsau să li se rostogolească pe trotuare fructele plâpânde, un soi de alune moi și spinoase, de un verde înveselitor. Dar această biată ofrandă, ca și vecinătatea parcului Monceau, unde totuși era o verdeață drămuțită, nu mă convingea. Cu tristețea amară a profundelor lealități și a speranței trădate, resimțeam diferența dintre darul pe care-l făc orașele și generozitatea ținuturilor de la țară. Vedeam bine cum în parcul Monceau, orgoliu vegetal al vecinătății, o falsă colonadă în ruine înconjura un eleșteu coclit la culoare, pe care câteva lebede și rațe în straie franciscane, tivite cu un licăr de fazan, se resemnează la nostalgia disprețuită a sălbăticiunilor. Deslușeam clar depărtata și trista sforțare a omnibuzului și priveam cum rulează, pe căile acoperite cu nisip ale parcului, trăsurile uluind prin calul prăpădit, cutia cu geamuri de sticlă și pelerinele albe, etajate ale vizitiului, în timp ce de-a lungul peluzelor încărcate de doici și copii sergenți de stradă păreau că fac instrucție cu vrăbiile.

Eram o inimă ce nu putea fi înșelată. Iubeam natura. Copil fiind, de mi-ar fi fost foame și sete, tot numai după ea aș fi tânjit. Departe de ea mă stingeam, și căsuța, drumurile, lacul, colinele din Savoia când mă aflam în mijlocul lor mă îmbătau, iar când eram departe îmi provocau o suferință cumplită de care atârnau sănătatea și tainicele mele stări sufletești: enigme pe care o copilă, în misterioasa-i bravură, nu le interoghează. Moțul violet al sipicii, aroma-i subțire, fluturele alb dungat cu

negru luându-și zborul din floare, mălinul cu boabe delicate, mielul înmuat în roua pășunilor – pe toate acestea cugetul meu însetat de precizie și le reprezenta, pe trotuarele Parisului, la fel de pătimaș și cu aceeași disperare cu care iubitul vede aieva, doar visându-le și sub imperiul dorinței, coșițele numai inele ale fetei pe care speră s-o aibă fără a fi cât de cât sigur.

Nu-mi plăcea deci vasta și luminoasa Avenue Hoche, nici clădirea cu portalul gălbui, lăcuit, deschizându-se spre bolta sonoră sub care ne opream înainte de a lua drumul apartamentelor, în timp ce dinainte se iveau curtea și grajdurile cărămizii, învăluite de un vag miros animal. Și totuși aici a primit toate lecțiile mărunta mea viață, căci în grădina de pe malul lacului Léman nu ascultam decât glasurile universului.

În casa de la Paris, ca și în locuința de la Amphion, din apropiere de Evian, stăpâneau, imenși în ochii noștri prin libertatea și privilegiile lor fără margini, tata și mama. Tatăl meu, fost elev la Saint-Cyr, nu mai contenea cu laudele la adresa asprei discipline căreia i se plecaseră cu pasiune în severa școală venerată de el ca un templu. Se mândrea cu câte îndurase – frig, scolare înaintea zorilor, hrană proastă, exerciții istovitoare, ordine primite și executate – și ca oricare om care a triumfat asupra sclaviei, găsea în acest fapt un mândru sentiment de virilitate. Autoritar și bun, prieten al grădinilor și al poeziilor clasici, plăcându-i să se audă vorbind, plăcându-i să comande, plăcându-i să construiască – persoana lui generoasă îmi inspira o mare iubire și o teamă extremă. Mai întâi, mă uluia. Primul bărbat cunoscut uluiește o fetiță. Simțeam perfect că totul depindea de el. Nu eram sigură că dreptatea lui ar fi fost dintre acelea totdeauna drepte. L-am văzut iritându-se împotriva grădinarilor, împotriva marinarilor grațiosului nostru vas de pe lac, împotriva servitorilor. În acele momente mă rugam lui Dumnezeu, în vreun colț de cameră, ca tatăl meu să tacă ori să dispară lumea. Nu puteam suporta, oricâtă venerație aș fi simțit pentru tata, ca el să se dezlănțuie contra celor ce știam că n-au alt drept decât

Cuprins

Prefață	5
Succintă cronologie Anna Brâncoveanu de Noailles – Marcel Proust	13

PARTEA I

Anna Brâncoveanu de Noailles	
Cartea vieții mele	23
Introducere	24

PARTEA A II-A

Marcel Proust	207
Scrisori către Anna Brâncoveanu de Noailles	207
Portretul lui Marcel Proust	208
Amintire despre Marcel Proust	215
Către Anna Brâncoveanu de Noailles	
I (1901)	221
Când Marcel Proust ne-a părăsit	303
Les Éblouissements	306